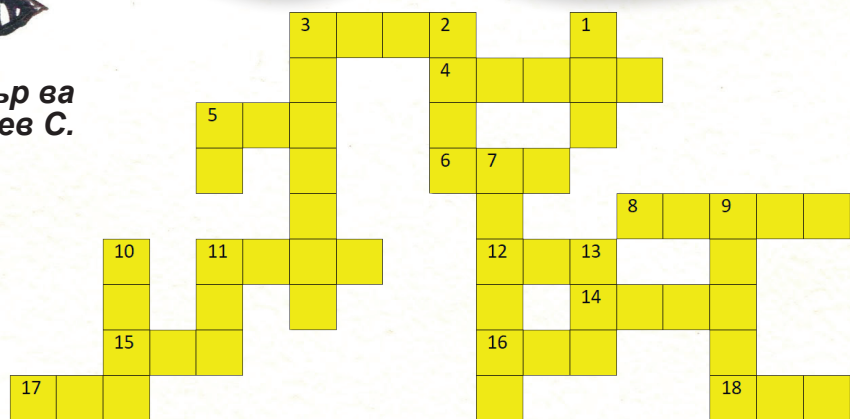

Оттаяр ва
Заамиев С.

Кроссворда хаттараш

ПХОРАГИА: 3. Овлан тла йокъаенна дахча. 4. Саг йийхача, хлама эца нускала луш дола ахча. 5. Клабда кхера. 6. Боккха моза. 8. Доалахье. 11. Дийнато бй билла лаьттах баьккха клоаг. 12. Моллагча хламан лард, чулоадам. 14. Вахара аьттув белгалбу дош. 15. Герга кечал. 16. Ша баь моттиг. 17. Бер чуулладу зламага, теркабу маьнги. 18. Шод бича бу из.

УРАГИА: 1. Хламан, гулакха хьалхе. 2. Даьтта даккха шура лувсаш лелаю пхьегла. 3. Баьца тайпа. 5. Баьсти баь шу даьнна лаьхар. 7. Кха декъаш богла кхера. 9. Куц. 10. Дийхка клерам. 11. Ширача хана керда шу дездеш кара леляяь бйалла. 13. Фентах доалл из.

Кроссворда дашхаргаиш - 15-ча оаглон тла

«Селалаг» (Радуга) №2, 2024
Детский журнал.
Учредитель - Правительство
Республики Ингушетия.
Издаётся с сентября 1986 года
на ингушском языке.
Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПН № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.
Главный редактор Курские И.М.
Заместитель гл. редактора С. А. Мерешков
Художественный редактор Даурбекова А. Х.
Обложка художника Гудановой Д.
Дизайн Курские И. М.
Сдано в набор 10.02.2024 г.
Подписано к печати 20.02.2024 г.
Дата выхода в свет 28.02.2024 г.
Формат 60х84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 22.
Тираж 2000.
Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru. Email: selaad.ri@mail.ru
Телефоны: 8 (8734) 77-11-84.
Отпечатано в Издательстве «Южный регион»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.

Дошлорг

Блармат (да) – цвет лица и волос человека
Гарза (я) – лапша, макароны
Ешп (да) – ведьма, старуха-колдунья
Кулла (да) – чижик или кулик (в игре)
Кьулг (ба) – маслбойка
Кло (ба) – каша из кукурузной сечки
Лай чоалпа (я) – снежинка
Маркьилг (я) – волчок, юла
Паьшк (ба) – болтовня, треп
Пхе (ва) – хевсур

№ 2 2024
Сабкура бутт

Хьоашаланаъкъан Іаъла

Пхе

Яъна йода
Пхе яъ пхо.
Мича бода
Пхи біаъ пхо?

КІю

Гучаяълар яъ
Герга Іаържа пхо,-
Ане баъха кІю
Биаъ даълар тхо!

Со

Тамаре тіоа лувс.
ХІажара хьоар ловс.
Султана ціи ювз.
Со гонахьа хьувз.

Кулла

Кулла, кулла,
Куле кулла,
гіатте гіуо хьо
гув тіагіолла!

Гудантанаъкъан Д. сурташ

Татренаъкъан Исроапил

Іа

Шийло хьекхаш мух а болаш,
Лай чоалпингаш кхесташ яр.
Іан хаоттамца дог ловзаш,
Бераш загІе делаш дар.

Соалозашца аргІа йийя,
Боккхача гув тіара хьед.
Лай чу деже, бат цІейийя,
Хийла бер хьааракьед.

Гу цар юхь тіа ираза лараш,
Лоа доагІаш уж раъза ба.
Ду цар делаш шоай хабараш,
ХІаравар ГІор-Дади ва.

Іанз да тахан ара доаллар,
Берий дег чу гіозал я.
Ганз я къаман қхувш йоагІар,
Халкъа еза тіехье я.

Бераш - тха вахара зизаш,
ДІа ма хадийла шун гіар.

Кроссворда дашхаргаш:

ПхорагІа: 3. Мизкъ. 4. Урдуб. 5. Таш. 6. Гор. 8. Боахам. 11. Къорг. 12. Дух. 14. Ираз. 15. Гом. 16. ГІор. 17. Ага. 18. Лол.

УрагІа: 1. Духъ. 2. Къулг. 3. Муш-карт. 5. Тоа. 7. ОрдагІа. 9. Хозал. 10. Бага. 11. Къом. 13. Хир.

Доврбиканаъкъан А. сурт

Пхьагалаши пхьидарчи

Шоаш геттара зовза йолга кхетадаьча пхьагалашта, хи чу кховсаенна, яла дагаде-хад. Iам болча яха, лакхача берда тIа яьнна, лаьрхIар кхоачашде йолаеннай уж. Шоашта юхе кхеста пхьагалаш зийна пхьидарч, хи чу кховсаеннай, геттара цунна бухе йолхаш. Из гуш йолча цхьан пхьагало аьннад:

- Воаш лаьрхIар кхоачашде сих ца елча бакъахьа хет сона вай, хIана аьлча вайл а зовзагIа хIамаш хиннай укх дунен тIа.

Цунах тарра, шоай доаца ираз диц а деле, дог ураотташ хул цхьаболча наьха, кхычар-гара сагото яйча.

Ломи пхьиди

Пхьиди оаз хьахеза лом юхахьежад, Iехар цхьа доккха аькха да меттад цунна. Цхьа ха яьлча, из Iам чура хьалъара-яьнна пхьид йолга хайна, когаш тIади-йтта йийнай. Ше из ювш, ломо яьхад:

- Оаз а йоацаш, гIов хила деза кхера-мах дизза!

Даьсса хабар дувцаш, меттаца кь-ахьегача сагах я ер кIуанолг.

Таржам даьр
Iарчакханаькъан С.

Гудантанаькъан Д. сурташ

Хьалхара Iа

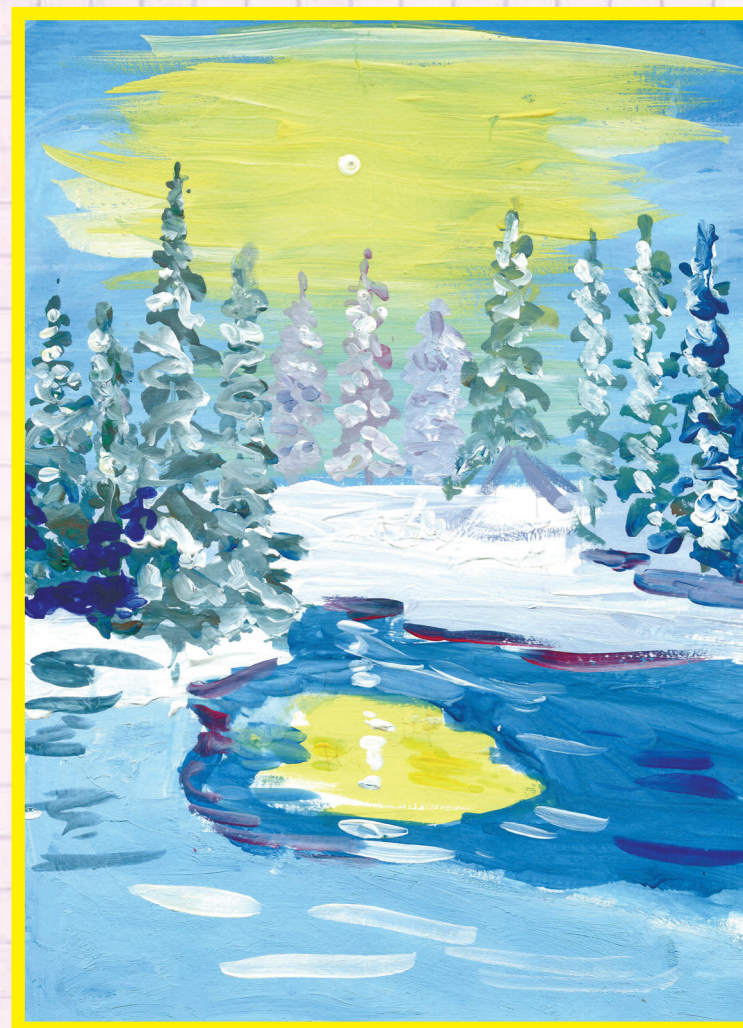
Шийла Iа хьатIакхьаьчад,
Ара лоа диллад.
Лай мажаргаш вIашкадетташ,
Ловзаш доахк бераш.

Гув тIара соалозаш чухехкаш,
Бераш даггара делаш дар.
Цар басилгаш цийеннаяр,
Шийла шелал оттараш.

Керда дуллача лай чоалпингаш,
Цар шоай кара ловзаю.
Михо ерзанъяха гаьнаш,
Лайца Iано хоз а ю.

Iан хозалах сакъерда бераш,
Ца совцаш ловзаш-удаш леп.
Цар сибаташ сийрдадоахаш.
Юхь тIа делар леп.

Тийрканаькъан Iимран,
ТIой-Юртарча
№2 йолча ишкола дешархо

Лаьнанаькъан Рабияй сурт. «ЖIайрахьарча Лаьнанаь-къан И.С. цIерагIча СОШ-берий беша» дешархо

Наьна хозал

Наьнах дувца
Безам боагIа:
Хоза я са
Нана чIоагIа.

Нана йолчун,
Бац уж бегаш,
Вахар хургда,
Малх мо кьегаш.

Муцолганаькъан
София,
Сурхо тIара ООШ,
6 «б» класс.

Баьтаранаькъан Аьсета сурт.
Наьсарен № 5 йола ишкол

Мерешканакъан Султан

Хъасани Хъусени

Массанена а дукха везаш ва диъ шу даьнна ши кӀаьнк. Шола ваь ва уж шиъ. Цхьадола шола даь бераш, цаӀ шоллагӀчох кьоаста ца луш, тара хул шойла. Хъасани Хъусени ишта сов тара бац. Цудухьа царна тӀадувха барзкъаш а кӀеззига эргаш да.

ЧоагӀа тӀах аьнна ва уж шаккхе а. Даь-дас массаза оал царга, селлара аьрдагӀа ма хила, лозавергва шо шиъ, цхьаннахьа дӀа а кхийтта. Цхьабакъда Хъасани Хъусени вӀалла шек воацаш, массаза удаш, ловзаш лелаш хул. Нане хьоаста а хьоасташ, дехар ду ший вилий шин воӀага; лоралуш хила, яхаш.

Кьоаношта Ӏалаьмате дукха веза уж шаккхе а. «Шоай берий бераш санна, шоай бераш дукха дезаре, нах нахала баргбар» яхача гӀалгӀай алара тоам беш, шоай дезалел дукхагӀа уж шиъ везар къаьгга хоалуш бола кьоаной, борд-бордагӀа бела а белаш, берашка хъежаш хул. Хъасани Хъусени геттара аьрдагӀа лела волавелча, даде оал царга: «Хъавола шаккхе а, даде фаьлг бувцаргба шоана». ТӀаккха Хъасана оал:

- Тхьовсача хана бувцаргба Ӏа.

Хъусена тӀатох:

- Сона хӀанз беа фаьлг.

Дади фаьлг бувца волавелча, уж шиъ цунна уллув Ӏохов, ладувгӀа ловш. ЦаӀ баьлча, цхьаькха а бувцаш, массехк бувц цо берашта. Кьоаной вокх кьонгий а мехкарий а бераш даьхкача, доккха цӀай хул цу шиннена. Уж а Ӏоховш фаьлгашка ладувгӀа.

Тахан наджгоанцхой бетта вурийтлагӀа ди да. Ара цӀайза шелал эттай, чилла йолаяларах. Хъасани Хъусени соалозаш хахка, лай мажаргех ловза арабаха гӀерт. ХӀаьта нане, уж шелбалар кхераш, бахийтац. ТӀаккха даде оал:

- Вахийтал уж шиъ ара ловза, дӀайха барзкъаш тӀа а дийхе. Со а гӀоргва царца, ераш когсоалозаш хахка а маркылг кхостае а йомабергболаш. Ший бера ха дагаеха кьоано волалу, зӀамига шод етташ, маркылг кхестае, когсоалозаш хехка. Бераш, кӀаддаллалца ловзаш а лийле, фусаме чубоагӀа уж. Нане шурийла кхехкаь йӀайха гарзаш а, чай а, чӀаьпилг а оттадийя, бузабу дезал.

Цул тӀехьагӀа йоккхача сага, тамашне хоза иллеш а даьхе, тхьовсаву ши кӀаьнк. Бераш, гӀараш ма елаш, Хъасани Хъусени тхьайса улл шоана.

Доврбиканакъан А. сурт

Доданакъан Митакха Ӏамар-Ӏаьла

ГӀалгӀай къаман дӀадахар, цун дика нах бовза волавелча, цкъаза хьо цецваллал хӀамаш корадоагӀа цунна юкьера. Цун кьонгаша тайп-тайпарча замашка леладаь гӀулакхаш, лайна бала, гойта турпалал ла денал мичара денад-хьогӀ вай къаманна яха уйла йосс дег чу. Ишттача нахах цаӀ хиннав МагӀалбика кхален Долакоа ваьха Доданакъан Митакха Ӏамар-Ӏаьла. Из ваь хиннав 1920 шера. Дезала да Митакх чулахойх хиннав, нана БуноевгӀар тайпан Долакоара хиннай.

1930 шера, ший 10 шу даьннача хана, юртарча ишколе деша вода из. Пхи класс якккха ваьлча, из Буро тӀарча хьехархой техникуме деша ваха хиннав. Цун директор волаш болх беш хиннав цӀихезача большевика-революционера Ӏоахарганакъан ГӀапура воша Осман. Хорш ухаьш ва, цамогаш ва, аьнна, цӀавахийтавале а, хьехархочун дешар ца дийшача Ӏац из. Шолжа-ГӀалий тӀа вахе, юха деша а этте, дешарца бувзабелла болх бергболаш, курсаьш йоах цо. Цу хана, радио чугӀолла хьакхайкаду; радиокомитете гӀалгӀай мотт дика ховш вола диктор веза, аьнна. Ший ма хулла сихагӀа цу адресаьш вода из. ДӀаэц из цига. Из хӀама 1938-ча шера хиннад. Цигара деша вахийтаьш гӀалгӀай зӀамига саг, кердача хоамий редактор хургволаш, Гуржий мехка. Кхаь шера дешаш а хинна цӀавеча, из хьожаву Пригородни кхален радиовещане редакторалла а дикторалла а. Цул тӀехьагӀа Шолжа-ГӀалий тӀа а цу тайпара болх беш хиннав из. ТӀом тӀабалцца уж ши гӀулакх леладу цо. ТӀом болабелча, ше дехар а яздаь, тӀем тӀа ваха хиннав вай мехкахо а.

Вай мохк бохабича, тӀема юкьера хьа а ваьккхе, Казахстане Ӏовохийт. Лаьцаь Ӏамар-Ӏаьла, цунна беш хинна бехк 25 шу суд йоагӀаш хиннаб. Шийна тӀатеттача хӀамашта керасти даьдале а, хӀаьта а 10 шера Якуте дӀавахийтар из, цу ерригача хана дошув доаккхача бригадир волаш къахьийгар.

1957 шера цигара цӀавеча, Боканакъан тайпан Зайнат йоалаю цо. Сибре вигале ший хинна болх лу цунна. Цигара из вода «Сердало» газета редакце корректора а тӀехьагӀа ревизионни (керттерча) корректора а болх бе. Иштта къахьег цо 1966-ча шера ше пенсе ваххалца. Долакоа ваха юхавеча, НГДУ «МагӀалбикмехкдаьттан» оператор волаш а болх бу цо.

Боккха дезал хиннаб Ӏамар-Ӏаьлий: ялх воӀи кхо йоӀи. Кхозза ХъаьжӀа ваха хиннав, цу даькье ший даьна, нанна тӀера а. Ӏамар-Ӏаьлас ший 87 шу даьннача хана яздаьд «Са вахара наькьаш» яха книжка. ХӀаьта кхы а ши шу даьлча, 2010 шера, ший 89 шу даьннача хана, кхелхав Доданакъан Митакха Ӏамар-Ӏаьла. ДӀавеллаь даьй баьхача юрта.

Мерешканакъан Султан

Блармат

Моллагича сага а цун керта мосий а, бос белгалбу дош да из. Масала, Іаържа мос а йолаш, хъатара юхъ-мараш йолча сагах ала йиш я; Іаържа блармат долаш ва из, аьнна. ХІаьта цун мосаш кера а йолаш, юхъ-си-бат сийрда долаш хилча, цунга хъежжа, кера е сийрда блармат долаш ва ала деза. Наггахъа нийслу бора бос бола мосаш йола саг. Цох, бора блармат дола саг, ала деза.

Ха яьнна къоаночох, из къона волаш цун мосаш Іаържа е кхыбола бос болаш хиннаяле а, цун бларг-цацкъамаш а тІехъа кІайделча, кІай блармат да цун, ала йиш я. Укхазе белгалде деза, вай йоазонхоех цхъанне а шоай йоазошка из дош хъоахадаь цахилар. Цхъабакъда вай къоаноша наггахъа оалаш дар, кхыметтел масал доаладора цар, цхъан йоІага жайна хъежача сага «Іаържа блармат долаш, лакхача дегІара волча сагага маьрел дергда Іа», аьнна хиннад яхаш.

Блармат яха дош бларгашца а цацкъамашца а бувзам болаш да, дистмат яхар бордашца дувзаденна хилар санна.

ВАЙ КИЦАШ

«Паьшк бетта-чул, кълг бийт-тача тол»

Укх кицан ши маІан да: нийсеи тардаь. Укхазе «паьшк беттачул» яха дешаш тардаь маІан долаш да. Из да, аргІа йоацаш дукха даьсса хабар дувцар. «Ераш-м, гуйре чуерзаеш нах боахке а, паьшк бетташ ма латтий!» ХІаьта «кълг беттар» яхача дешай маІан, шура лувсар яхилга да.

Ма дарра аьлча-м, паьшк хъатта аьрда даьнна ялат дегаш, хълтохаш, галешка, лаьжгашка, кІенашка чудохкаш лелабу балха гІирс ба. Хъеха гударгах гам хьокхаш чура хъа а ийца, цхъан долцца йІаьха а бий-долцца шера а йолаш (45X40 см) кечал я из. Из лекхарг а цицахьинг а дац. Цунах ши ко доалл. ПхорагІа биь-пхи пІелг лакхал долаш, кълйла ба паьшк, хІаьта шин йистерера доакъош чаккхене лохлуш да цун.

ТІаккха укх кицан нийса маІан да, даьсса хабараш дувчачул, шура лийса а къахьийгача дикагІа долга хайташ.

Кхоартой Марет

КІай лоа

Бийсан гу сона лай гувнаш,
Бийсан гув тІара хехкалу.
Хохкалел хьо сомагІа укхазара,
КІай лоа хІанз а доацаш да.

Соалоз тоае-м ховра сона,
Лай холаш де могаргдац.
Тха кхоанарча расписане тІа,
Лай тІа ловза урок яц.

Шедар кийча дар-кх, хІаьта...
КІай лоа маца хургда хац.
Бераш ловза долхар баь тІа,
Соалоз цар хъаййцяяц.

Хамхой Жимсари

Лай
чоалпингаш

Лай чоалпингаш,
Аре кІайяь,
Шортта легаш я.
Михца ловзаш,
Гувнаш дотташ,
Уж къахъегаш я.

Бераш Іанна
Раьза долаш,
ЗагІе делаш да.
Шоай соалозаш
Араяьха,
Гув тІара хехкалуш да.

Кастта кхоачаргва
ГІор-Даци,
Дахъаш совгІаташ.
Цунца цхъана -
Хоза Лаьлиг,
Бераш гІаддугаш.

Шаденакъян Людмила

ІАЖ

ХІанз йоккха саг я со. Бакъда йицлац итлгІа шу долаш, се йиІиг йолча хана, хинна хІама.

Вай къам Сибре дахийта ха яр из. Петропавловск яхача городе дахар тхо. Цхъан Іан дийнахъа кабуц оаташ йоаллар са нана Іайшет. Цо хаьттар сога:

- Базар тІа яха ховргдий хьона?

- Ховргда, - аьлар аз.

- Базар тІа а яха, вайна морковкеи бураки эца еза Іа, борщ е йоалл со. Сога йиш яц цига яха. Ер да хьона ахча, - аьнна, сога кагий ахча хьакховдир цо.

Гаьна яцар тхо дахачара базар.

- Дукха ца говш, сиха чуеллахь! - аьлар нанас, со арайоалаш. Морковкеи бураки ийца со цІай-олаелча, цІаьхха са бІарг тІаьттар, базар тІара аравоалача, йоккха чемодан йизза Іажаш бохкаш латгача наха. Іажаш цига хилацар наггахъа мара. Кхалсаги маІа саги сибата гІалгІашта таралестар. Царна се ІотІакхаьчача, цхъа кхалсаг латтар царца къамаьл деш. Цхъа боккха Іаж хъа а ийца, тараза тІа биллар цо.

- Фу дала деза ук-хох? - хаьттар цо Іажаш бохкаш латгача кхалсагага.

- Кхо сом, - жоп делар вокхо.

Кхо сом царна дІа а денна, цІаста мо цІе Іаж а ийца, дІаяхар из кхалсаг. Из дІаяхача, юхе латгача маьра аьлар сесагага:

- Пхи сом хІана аланзар Іа цунга?

Цар вІаший деча къамаьлах, кхийтар со, уж гІалгІай хиларах. Іажага догьэтта, бІарахьежаш латтар со. Шелг тІа а хьекха:

- ХІаьта укх Іажах фу доаккхаргдар оаш? - хаьттар аз гІалгІай меттала.

- Айя! ГІалгІа я хьо? - цецвалара хьисапе хаьттар сога къонахчо.

- Дала йоахае хьо хьай дадена! - аьнна, аз пІелг тІахьекха Іаж хъа а ийца, сога хьакховдир цо.

- Аз, мах боацаш, лу хьона ер, - аьнна, со хьаьстар цо. Деррига дуне сайга кхаьчача мо, гІадъяха хьаййцар аз цунгара Іаж. ТІехьагІо мара ханзар сона, из Іаж «аппорт» яхача алмаатински сортах болга. ХІаьта цун чам сов хоза хиларах, из буаш цІагІа чукхаьчар со. Чуеча наьнага дІадийцар аз, мах боацаш гІалгІай къонахчо сайна Іаж баларах.

- Хьо гІалгІа йолга хайра цунна? - хаьттар цо сога.

- Хайра, - аьлар аз.

- ГІалгІай иштта ба хьона! - аьлар цо. - Доаккхал делахь, хье гІалгІа хиларах.

- Сона-м я сагота, со а я цхъаь яхаш. Цхъана даьхача фу дар-хьогІ вай? - юха а хаьттар йоІа.

- Мегаьд хІаьта, нагахъа санна хьо сона тов бутт дІабалалехь езалой, аз сайна хьайоалаергъа хьо, ца езалой - хьо кхы со волча йоагІаргъац, - аьлар Товбота. Иштта тов бетта денош дІаухаш дар. Ешаш хІара денна, кхы а хозагІа долаш, духьалъухар Товбота, хозача къамаьлаца Іехаве гІертар из.

- ЦІи фуй хъа? - хаьттар Товбота йоІага. - Товрат я со, хьо санна тов бетта яь, цудухъа ишта цІи тиллар сох.

- Дика да, вай шинне цІераш тара хилар бахъане, хьо сайна дІайига раьза хила мег со, - аьлар Товбота. Ешаш эгІаздаха, бІаргаш цІелуш, ийрча хулар. Товбот кхийтар шийна лала кхестар дика саг йоацилга, из наха вонаш деш йолга. ТІаккха аьлар цо:

- Сай нанна дош денна ва со, йоІа ййзачул тІехьагІа кхо шу даьлча мара из йоалаергІоацаш, цудухъа сабар дича бакъахъа деций?

Товбот шийна везарах, раьза хилар ешаш.

Из къамаьл хинначул тІехьагІа, бус наб ца еш, са хилар. Іуйран Товбот араваьлча, наІара юхе ягІар эп.

- Іа фу леладу? Хьо сенна енай со волча? - хаьттар Товбота.

- Се яр бахъан дІадувцаргда аз хьога. Селхан елхаш ягІаш, йоІа ййнаяр сона, даа хІама лохаш со лелаш. Из йоІа хьунгахъа дІайолаелча, цунна тІехъа яхар со. Хьун юкье дІакхаьчача, ши тІоара вІашка-техар цо, тІаккха цІогІа техар: «Кули-мули», - аьнна. Из цо аьнначул тІехьагІа, ешаш хьахилар цох. Цох ешаш хьахулача хана, цун пІелгах баьлла гІоз Іабежар, ер ба из гІоз. Из ца хилча цох кхы йоІа хьахургъац, цунна кхы бозбуьачал де могоаргдац. Товбота из гІоз, ший цІаза пІелгах дІаболлашехь, ешаш денна дІадаьлар. Кхы сага зе данзар цо. Товбот шийна, дикача наьха эздий саг а йоалаяь, ваха-текъа Іохайра.

Довриканакъян А. сурт

Довриканакъян А. сурт

Маматанакъан Марем

Ешап

Из хиннад е хиннадац ховш саг вац. Хлабта из хиннад хьун йисте, гурахьа. Денош длайха лабтад. Гаьнаш тлара глаьнаш бос хийца Юлегаш, ер-рига аре цле а лажагла а бесаш долаш хиннай. Хьун йисте ваьхав Товбот яхаш саг. Из цли тилляар цох, из тов бетта ваь хиларах. Товбот яхаш цли йола из, члоагла кайоалаш кьахьегамхо хиннав. Хьун йисте вахача цунна кьорг бларгайнай.

«Хланз ер фуд са?» – ше-шийца аьннад Товбота, цец а ваьнна. Бел хьа а ийца, из кьорг ахка эттав из. Сарралца ваьллача, бух корабоаглаш хиннабац цунна.

Шоллагла дийнахьа, хлабта санна белаца лабта хьалтоссаш воаллаш, бларгайнай цунна ялатий ганз. Из хиннад цлена кла, хьажкла, мукх, генараш. «Хланз хов сона айса длайийнар мича ух», - аьнна, тускар да вахав Товбот. Ялат хоза нийсаь лабтгад. Влашаглыйна дацар, кьаьст-кьаьста дар хларадар.

Хьажклаш тускар чу хьачуехка из ваьлча, хьагучаьлар эп. Эпо гобоахар кьорга гонахьа. Тлаккха адамий меттала йистхилар из:

– Дла ма хьо из ялат, ма дохаде са цла, со накь-аяргьа хьона.

– Накьаяьнна, фу дергда ла, зе ца дойя?

Хлабта, уйла йича, ла ма дий вайна хьатладоа-глаш, аьнна, дитар Товбота из ялат. Товбот цхьаь вахаш вар. Из саг йоалаьаь вацар. Цу хьунагла да-хаш дар ешап. Цо дукха зенаш дора наха. Хлабта Товбот везавенна, цунга хлама оалаш дацар из. Хозача йилий хьисапе, кхестах хулар из Товбота хьал-хашка. Товбота из хоза хетацар, цдухьа хлама ала-цар цо, велавеле длаводар. Хлара дийнахьа Товбот вахача метте хьаухар йола.

– Сагота еций хьона, цхьаь вахаш? – хьаттар йола.

– Саготде мукьа вацар со-м, – жоп делар Товбота.

А Е Ш А

Глзданакъан Аьсет

Алапат

Алапашца вай дешаш хотт.
Дешашца юмабу вай мотт.
Ховргдолаш вайна язде, деша,
Алапат юмадар вайна эш.

Алапата тла алапаш латт,
Шоай мугларех тайна.
Юмаде да уж геттара атта,
Диц а лац уж вайна.

Хьалха латтар - алап А,
Алапий аьла хинна.
Оалаш, яздеш атта да,
Моллагла меттаца тайна.

Цунца бувзам болаш да,
Длахо деррига алапаш.
Цунца машар болаш да,
Цунах члоагла дашаш.

Хьалха, тлехьа, юкье товш,
Керда дешаш хувтташ,
Массанеца, ший мотт ховш,
Латт из, уллув увтташ.

Алапий аьла – алап А,
Дерригача илман корта.
Юхьиг цунца йолалуш я,
Илма юмадеш шортта.

Юмадала деза вай язде, деша,
Кьамаьл дувца.
Эздий ваха илма эш,
Накьаш леа цунца.

Глзданакъан Д. сурт

А
Б
А
ТА
Л
А
П
А
Т

Цаьрмата йоккха саг

Бахаш-лелаш хиннаб воккха саги йоккха саги. Цхьан дийнахьа хьунагIа дахча да вахав воккха саг. Къаьна га хьа а леха, диг айдаьд цо, тоха аьнна. Йистхиннай га:

– Ма детта сох диг, ма йохае со, воккха саг! Хьона мел эшар хьадергда аз!

– Мегаргда, со вIаьхий хургволаш хIа-ма де.

– Волле, чугIо, Iа мел яхар хургда хьа. Воккха саг чувеча; керда цIаи, дахьа моттиг йоацаш ахчей, массехк шера даь-ал ялати хиннад латташ. Кхы а доахани, говраши, жIалии хиннад; кхаь дийнахьа дагарде могоаргдоацаш!

– Ва, воккха саг, мичахьара денад ер рузкъа? – цец а яьнна, хьаттад йоккхача сага.

– Даьра, сесаг, цхьа тамашийна га ко-раяьй сона, Iа мел дийхар хьаде аьттув ба цун.

Бутт баьлар. КIордадир йоккхача сага из вахар. Маьрага аьлар цо:

– Фу пайда ба вай дIаьхий дар аьнна, наха вай ца лоархIаш хилча? Юртдаь безам хуле, хьо а со а балха арадоахарг-да, харцдоале, гIадж тоха а тарлу. Юха-гIо га йолча, хье юртда хургволаш хIама де ала!

Вахар вож хьунагIа. Диг айдаь, овлаш

тIа тоха велча, хьаттар гаьно:

– Фу эш хьона?

– Юртда хилийта сох.

– Мегаргда, чугIо. Даьлах тийша ва хьо.

Ер чувеча, ков дizza нах лаьттаб, гет-тара гIараш еш:

– Мичара доагIа хьо, къаденна шай-тIа? Тха гIулакхаш кхоачаш хIана диц Iа?

ТIаккха гIажамаш етта болабелар цун букъ тIа. Из сурт бIаргадайнача йоккха-ча сага аьлар ший фусам-даьга:

– Даьллахьий, дош доацар да юртда яхар. Га йолча юха а гIойя, паччахьа цIен тIара нах де ала вайх.

Ший диг бе а делла, вахав воккха саг. Диг бIаргагушше, хьаттад гаьно:

– Фу эш хьона, воккха саг?

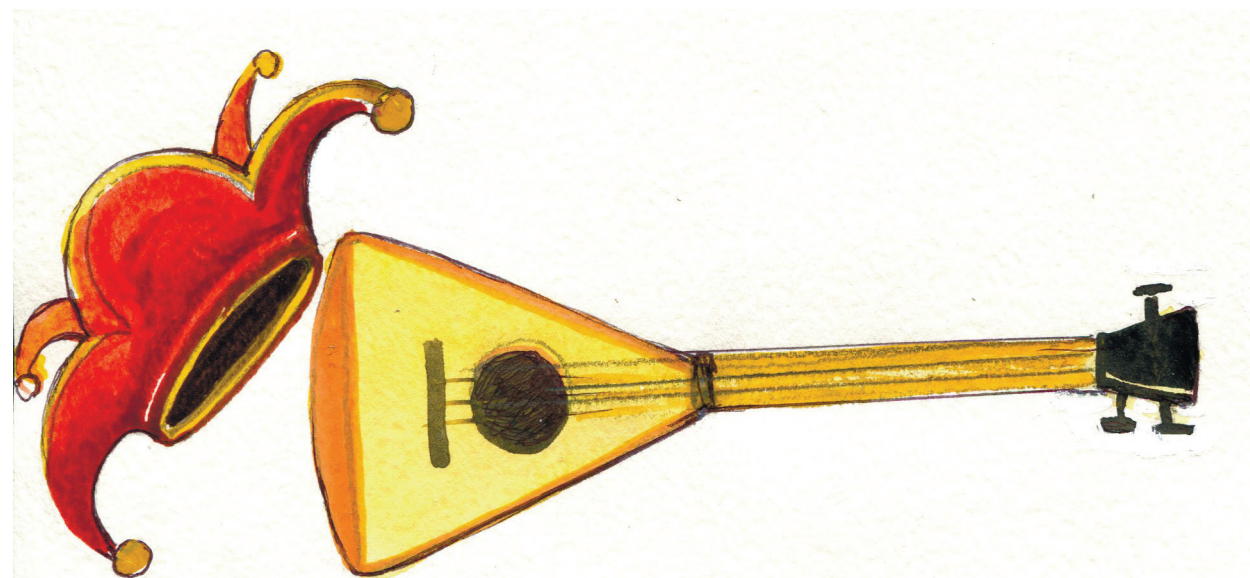
– Паччахьа цIен тIара хила безам ба тха.

– Диканд, чугIо. Даьлах тийша ва хьо. Иштта бахаш цхьа ха яьккхай цар. Йоккхача сага сатем байнаб.

– ХIанз инарала сесаг хила безам ба са, – аьлар цо маьрага. По га йолча...

– Фу эш хьона, воккха саг? – хьаттар гаьно. ДIадийцар воккхач сага ше дена гIулакх.

– Диканд, чугIо. Даьлах тийша ва хьо.

Цхьа ха-зама яьлар. Йоккха саг соцаш яц:

– Доккха хIама да, инарал ва яхаш?! Паччахьа безам хуле, инарал а волларгва набахта! Волле хьай га йолча, дехар де. Паччахьа сесаг хила безам ба, ала, са!

ХьалхагIа санна, диг бе а делла, гаьна юхе дIаэттав воккха саг.

– ХIанз фу эшаш венав хьо, воккха саг? – хьаттад гаьно. ДIакодабаьб вокхо ший бала.

– Диканд, чугIо. Даьлах тийша ва хьо, – жоп деннад гаьно.

Дукха ха ялалехь, юха а корзагIьяьннай йоккха саг.

– Доккха хIама да паччахь хилар! Волле чехка, га йолча. Паччахь ва аьнна, Даьла Iоажалах варгвац, хьо а со а каша дIадохкаргда! Хьох Даьлеи сох Даьлан се-саги хилийта ала!

Юхавахар воккха саг. Из Iовдала къамаьл хьахозза-ше, гIаьнаш чIоагIа лестаде эттар га. ТIаккха аьлар:

– Чарч хийла хьогIи хьа сесагахи!

Цу сахьате, воккхача сагахи цун сесагахи чарч хин-най. ТIаккха хьунагIа баха хайшаб уж.

Таржам даьр Iахилганаяькъан Зарета

